

Docent Igor Feliksowicz Zinowiew
Zaporoski Instytut Kierownictwa Państwowego i Muncypalnego
Uniwersytet Humanistyczny, Ukraina

SAMOORGANIZACJA PROCESU KSZTAŁCENIA STUDENTA

Skuteczność nauczania zależy w dużej mierze od umiejętności studentów do organizowania własnej pracy. Bez zwrócenia należytej uwagi na rolę samodzielnej pracy studentów z podręcznikami i materiałami naukowymi, nie jest możliwe wykształcenie i przygotowanie kompetentnego, odpowiedzialnego, przygotowanego do ciągłego podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych pracownika, który będzie potrafił znaleźć swoje miejsce na rynku pracy.

Aby dobrze zorganizować samodzielną pracę potrzebna jest człowiekowi wprawa, tzn. opanowanie sposobów i metod organizacji własnej działalności.

Pierwsze opracowania w zakresie samoorganizacji procesu kształcenia ukazały się w latach dwudziestych ubiegłego wieku. Związane są z nimi nazwiska takich naukowców jak: A. F. Żurawski, B. A. Keller, K. Krauford, P. Otl, E. Zaziński, I. W. Rebelski i inni. Zainteresowanie tym problemem związane było z koniecznością pomocy ludziom dorosłym w samodzielnym opanowaniu wiedzy. Opracowania miały charakter metodycznych wskazówek odnośnie samoorganizacji procesu kształcenia. Prace naukowców miały także charakter pytań dotyczących samoorganizacji działalności poznawczej – A. A. Gorcenwski i M. I. Lubicyna, P. A. Zajczenko, A. M. Mieslezyna, N. G. Kuskow, T. S. Podzorowa, M. G. Czylikin.

Wczesne opracowania dotyczyły przeważnie reguł organizacji samokształcenia, w późniejszym okresie samoorganizacja rozpatrywana była jako określone nawyki, które optymalizowały proces samokształcenia.

W zależności od przyjętego obiektu badania wyróżnić można dwa ogólne podejścia charakteryzujące pojęcie „samoorganizacja”:

1. Podejście osobiste, w którym samoorganizację traktuje się jak kształcenie osobiste. W tym przypadku wyodrębnia się i bada właściwość lub kompleks właściwości, które tworzą lub determinują taką cechę psychologiczną, jak osobista samoorganizacja.

2. Podejście działaniowe, rozpatrujące samoorganizację jako proces składający się z pewnych etapów (operacji, funkcji, umiejętności, nawyków). Celem tego kierunku badań jest zbadanie struktury procesu samoorganizacji, związków między komponentami (funkcjami) struktury i ich wpływu na skuteczną organizację samodzielnej działalności.

Podejście osobiste do badania samoorganizacji, wypływające z tego, że cechy systemu organizacji pracy człowieka zależą istotnie od poziomu jego ogólnego rozwoju psychicznego, intelektualnego, emocjonalnego, moralnego, siły woli, skierowane jest na badanie osobistych przesłanek samoorganizacji i jest przedstawione dość szeroko w teorii psychologiczno-pedagogicznej. Jednak takie podejście do badania procesu samoorganizacji poprzez znaczenie i rozmiary (skalę) obiektu badanego nie pozwala wyraźnie wyodrębnić określających go komponentów (cech osobistych). Jedni autorzy traktują jako komponenty samoorganizacji tylko cechy psychologiczne: zdolności intelektualne (N. S. Lejtes), motywy, procesy emocjonalne i siłę woli (K. A. Abulchanowa-Sławska), samoocenę i celowość (N. R. Szczukin), inni zaś socjalno-psychologiczne, jak: orientacje wartościowe, kierunek zainteresowań, cele społeczne (W. A. Jadów). Szereg autorów zalicza do samoorganizacji wszystkie cechy osobiste: psychologiczne, socjalno-psychologiczne i moralne (W. P. Bojaryncew, E. W. Szorochowa).

W podejściu działaniowym do badania procesu samoorganizacji można wyodrębnić dwa kierunki:

- czynnikowo-funkcjonalny,
- strukturalno-funkcjonalny.

Przy podejściu czynnikowo-funkcjonalnym wyodrębniamy i badamy poszczególne składniki procesu samoorganizacji, bez rozpatrywania wzajemnego oddziaływania tych komponentów (funkcji), (W. N. Doncow, W. Graf, I. I. Iljasow, W. J. Laudis i inni). Podejście strukturalno-funkcjonalne ma zaś na uwadze nie tylko przeliczenie funkcji, ale i znalezienie wzajemnych związków między komponentami. I o ile przy podejściu czynnikowo-funkcjonalnym nie ma ścisłych motywacji wyboru i wzajemnego działania każdego komponentu procesu samoorganizacji, to przy podejściu strukturalno-funkcjonalnym wszystkie elementy procesu samoorganizacji, tworzące jednolitą strukturę funkcjonalną, dobierają się i wiążą wzajemnie bardzo starannie.

Ze wszystkich modeli strukturalno-funkcjonalnych najciekawszy jest model golograficzny procesu samoorganizacji. Model procesu samo-

organizacji nazywa się golograficznym dlatego, że każdy jego komponent (element funkcjonalny) rozpatruje się jak homogeniczność kolejności struktur „wielkiego” procesu samoorganizacji i powtarzających się w składzie mini-procesów. O ile samoorganizacja opiera się na refleksji, to model golograficzny bazuje na przypuszczeniu, że poziom procesu samoorganizacji określony jest nie przez stopień organizowania działalności człowieka (która może być i podświadoma), ale przez jego umiejętność organizacji swojej działalności, świadomej jej zmiany przy uwzględnieniu różnych uwarunkowań.

Model golograficzny procesu samoorganizacji zawiera następujące elementy funkcjonalne: poleganie na sobie, analizę sytuacji, planowanie (modelowanie), samokontrolę, samoregulację, korekcję. Jedną z ważniejszych właściwości gologramy jest to, że dzieląc ją na części, każda z nich zachowuje obraz (przedstawienie) całości obiektu.

Student rozpoczyna naukę z określonym stereotypem zachowania szkolnego, metod szkolnych, ale studia na wyższej uczelni znacznie różnią się od tego, do czego był przyzwyczajony jako uczeń w szkole średniej. Na uczelni wyższej student musi nauczyć się samodzielnej pracy. Szkoła wyższa pozostawia młodzieży o wiele więcej samodzielności, aniżeli szkoła średnia. Tylko przy głębokiej świadomości i odpowiedzialności ta samodzielność może być efektywnie wykorzystana, by przygotować się dojrzałego życia.

Ważnym momentem dla studenta jest rozpoczęcie nauki pod kierownictwem pedagoga. Okres ten nazywamy adaptacyjnym. Istotną rolę na tym etapie odgrywają kuratorzy, którzy dobrze rozumieją specyfikę osobowości studenta:

- zatwardziali sceptycy – im nie potrzeba nic nowego;
- nie mający zdolności, nie mogący myśleć abstrakcyjnie, zadający „prawidłowe pytania”, żeby pokazać swoją „kompetentność”;
- uformowani sceptycy – szybko chwytają myśli, szybko reagują, krytycznie oceniają wypowiedzi;
- żyjący i orientujący się wg reguł „telefonicznych” – sprzeciwiać się nie będą, ale brak im konstruktywizmu.

Lekkomyślny, beztroski stosunek do nauki w przeciągu semestru doprowadza w rezultacie do poważnych przeciążeń i stresów podczas sesji, powierzchownych, prędko zapominanych wiadomości. Ale nawet studentowi, który poważnie traktuje naukę, nie jest lekko organizować

sobie pracę samodzielną w szkole wyższej. Napotyka on wiele przeszkód i trudności o charakterze nie tylko zewnętrznym, ale i wewnętrznym.

Student powinien nie tylko opanować program szkoły wyższej, ale i nauczyć się pracować samodzielnie. Z każdym rokiem nauczania student musi podwyższać swoją samodzielność, planować dalszy rozwój, powinien być przygotowany do intensywnej pracy. Trzeba nauczyć się pracować i przezwyciężać trudności. Uporczywa praca jest konieczna, niezależnie od zdolności (rysunek 1). Pracując systematycznie, student rozwija siłę woli.

Samodzielna praca uczy twórczego myślenia i pomaga w kształtowaniu własnego zdania i poglądów. Samodzielna praca powinna być rozwijana, inaczej nie zdobędzie się niezbędnych nawyków. Należy wybierać prawidłowe metody – to usprawnia i podnosi wydajność takiej pracy. Należy poszukiwać nowych metod i stosować je w praktyce. Konieczne jest także wyznaczenie celu.

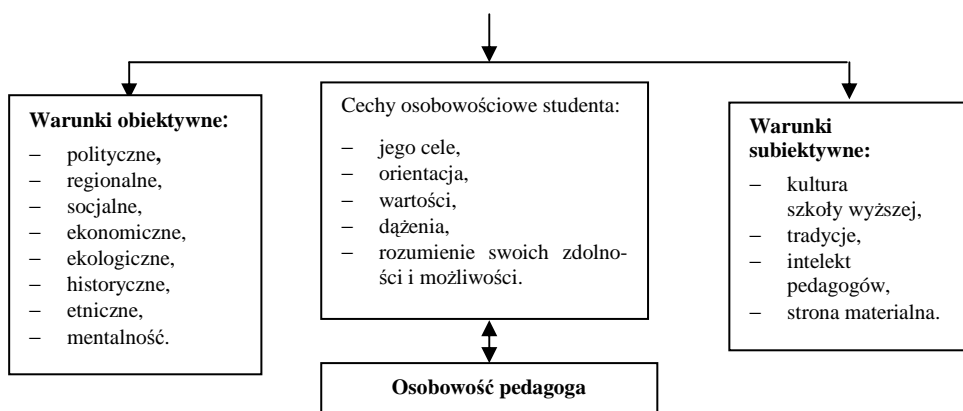
Cel główny:				
CECHY STUDENTA		Otoczenie	Zagrożenia	Szanse
S	1			
I	2			
L	3			
N	4			
I	4			
S	1			
Ł	2			
A	3			
B	4			
I	4			

Rysunek 1. Wzajemne oddziaływanie cech osobowościowych studenta i otoczenia

Źródło: opracowanie własne.

W procesie samoorganizacji pracy student napotyka na wiele trudności, wynikających nie tylko z jego cech osobowościowych, ale także z cech systemu oświaty (rysunek 2). Student, który nie nauczył się regularnej pracy w szkole wyższej, nie będzie w stanie regularnie i efektywnie pracować w przedsiębiorstwie.

Ograniczenia w procesie kształcenia

Rysunek 2. Ograniczenia w procesie kształcenia

Źródło: opracowanie własne.

Streszczenie

W artykule autor porusza kwestie związane z samodzielną organizacją pracy naukowej studentów. Zauważa, iż skuteczność procesu nauczania na szczeblu wyższym zależy w dużej mierze od umiejętności studentów do samodzielnej pracy z podręcznikami i materiałami naukowymi. Obok teoretycznego podejścia do samoorganizacji procesu kształcenia, wymienione są także przeszkody i trudności zakłócające ten proces.

Self-Organising the Process of Students' Education

Summary

In the paper the author takes into consideration some issues connected with an individual organising of educational work of students. He indicates that efficiency of the education process at tertiary level depends mainly on students' abilities to work individually with handbooks and educational materials. Beside a theoretical approach to self-organising the educational process, there are also pointed out some barriers and difficulties that disrupt this process.

